

1

Issand, ma tahan sinuga kaubelda . . .

15. 10. 1506.

Püha Luukas, aita mind ja ole mulle ise toeks. Vaata, ma olen viiskümmend viis aastat vana ja olen põlvili su ees ja mu jooksvahaiged põlved külmetavad kivipõrandal, sest oktoober on käes ja see on siinmail kõledam kui Hollandimaa südatalv, nii et mul on mu tulisest vihast hoolimata nii väljast- kui seestpoolt külm.

Püha Luukas, anna mulle nõu. Mitte selles asjas, kas ma pean oma õndsas Margarethe majad sellele tema neetud pojale loovutama või ei pea ma seda mitte, sest ma ütlen: ükskõik, mis nad linnas minu elust Margarethega räägivad — abielurahva vahel tuleb mõnda tüli ette, iseäranis kui naisel tema surnud mehest lapsi maailma peal laiali on ja kui tema oma elusa mehe teadmata nende laste jaoks raha oma laekanurka püüab sokutada (mis jääb siis mehel muud üle kui naisega tõrelda ja laegas lahti murda — kui naine julgeb talle võtit andmast tõrkuda). Nii et ma ütlen: ükskõik, mis nad sellest linnas ka räägivad, need majad on ometi ei kellegi teise kui minu nime peal linna pärusraamatusse seaduslikul kombel sisse kantud, ja protsessigu see minu härra võõraspoeg nende pärast minu vastu alamkohtus või raekohtus või minu pärast kas või Lüübekis — mina ei anna neid mitte käest.

Ometi olen ma, vaata, põlvili su ees, Püha Luukas, ja palun sind nii tõsiselt nagu üks auväärt meister ja klaasi-

jate- ja maalriteamti beisitser seda küll harva on teinud: ära keela mulle oma nõu! Sest sa tead, et mitte ainult see neetud Michel mind praegu nende majade ja Margarethe ehtevaka pärast ei pitsita — nagu oleks ta ainuüksi minu nuhtluseks sealt kaugetelt maadelt siia tagasi tulnud, vaid et minu kallid ametivennad mind nüüd omakorda tema pärast pitsitavad.

Püha Luukas, sina, kes sa pole mitte ainult kirjutanud Neitsist Maarjast omas Evangeeliumis — *Aga kuuendamal kuul läkitati ingel Kaabriel Jumalast Kalilea maale ühte linna, Naatsaret nimi, ühe neitsi juurde* — ja nõnda edasi ja nõnda edasi, vaid kes sa oled seda neitsit ka pühas vaimus ja vaimustuses maalinud ja kes sa sedamööda tunded maalimise rasket kunsti paremini, kui keegi surelik on iial tundnud — sa tead ju, mis nad minust tahavad. Et ma nendega ühte nõusse heidaksin ja kinnitaksin:

Seesinane Michel, see minu õndsas Margarethe vanem poeg tema abielust õndsas Clawes Meleriga, see Michel, perekonnanime pidi Sittowiks hüütud, kes enese Hispaania maal olevat lasknud Zittoziks nimetada (aga kelle kohta mõned siin linnas räägivad, et tema juured ülepea mittede sakslaste seas on ja tema nimi nende keeli midagi sündsusetut tähendab nagu nende nimed enamasti), seesinane Michel, see noorsand, see härrasmehehakatus, see eblak ja maailmahulkur, võib ju Brügge linnas Memlingi juures õppinud olla nii palju kui tahes ja võib ju küll olla kolme kuninga õuemaalija olnud ja kas või kolme kuningaemandaga maganud (sest kes teda vaatab, ei arva sedagi võimatuks, kuningakodade nüüdset kõlvatust arvesse võttes) ja teda võidakse Hispaanias ja Inglismaal ja Viinis ja isegi Flandrias (sest flaamlased, olgu nad kui head maalijad tahes, on alati kergatsid olnud), teda võidakse seal igal pool üheks praeguse aja kõige kunskopimaks nägudemaalijaks pidada, nii palju kui see neile meeldib — aga siin, Tallinna linnas, ei pea temal mitte õigust

olema oma värvipottisid välja laduda ja oma maalritöö-
koda lahti teha, enne kui ta on aasta otsa mõnda siitlinna
auväärt meistrit kõigi sellikohuste täitmisega teeninud
ning amtile meistritüki ette pannud, olgu see siis maalitud
või voolitud ja olgu see Neitsi Maarja või Püha Jüri või
Püha Veroonika.

Aga selle nende nõudmisega ühineda — Püha Luukas,
see on ometi liig!

Ma ütlen: ma ei tagane majadest. Sest need on raad ise
mu kadunud Margarethe tahtel minu omaks tunnistanud,
täht-tähelt testamendi järgi, mille Margarethe kirjutas, see
tähendab, mille mina küll kirjutasin, aga millele tema
ometi käe alla pani. Ja ma ei tagane ka Margarethe ehte-
vakast, sest ma ütlen: seaduse järgi on need ehted minu.
Ma elasin Margarethega neliteistkümmend aastat, ja kuigi
Issand lapsi talle minuga teps ei ole andnud, ehkki tema
nii ea kui tahtmise järgi neid saada oleks võinud, ja kuigi
meil selle aja sees tülitsemist ette tuli, nagu ma salgamata
tunnistan, ei olnud meie elu siiski paljas tülitsemine: need
ehted on Margarethe kõrvanibude ja lõuaaluse ja juuste ja
sõrmede läbi mu südame külge kasvanud, ja seesinane minu
härra võõraspoeg ei pea neid minu käest mitte endale
saama, et ta neid oma kingsepaplikale kingiks. Sest ma
ütlen: isegi kui nad seaduse järgi temale peaksid kuuluma,
on nad õiguse järgi, sa kuuled, Püha Luukas, õiguse
järgi minu — kui vähegi ka kulude peale mõtelda, mis mul
Margarethega on olnud (üksi apteeki tassisin ma tema vii-
masel paaril aastal oma kolm naela hõbedat), Micheli kooli-
rahast, mis ma Brüggesse saatsin, koguni rääkimata. Aga
ometi ei saa mina sellepärast, et oldermann seda minult
kindlasti tahab, kuna eestseisus muidu ehk oma otsusega
maha ei saa, ometi ei saa mina sellepärast tunnistada,
et see minu äraneetud härra võõraspoeg seda raha, mis
mina tema õppimise sisse olen matnud, nii sandisti oleks
tarvitanud, et tema nüüd paremaks ei kõlba kui aastaks
otsaks siitlinna meistrite perseid lakkuma! Ei!

Püha Luukas, ma ei taha oma tagasihoidlikus meeles seada ennast s i n u õnnistatud kunsti ega ka mitte nüüdse aja taiakamate maalijate kõrvale, sest praegusel ajal pidi neid nii Saksas kui iseäranis all Itaaliamaal olema uskumata osavaid, aga midagi tean ju maalimisest ka mina, kuigi ma õiguse poolest klaaser olen ja häda sunnil ning juba küpses eas maalima hakkasin — sa tead seda muidugi — siis, kui ma Margarethe ära võtsin ja tema kadunud Clawesi töötuba kõigi poolikute kujude ja lõuendite ja tahvlite ja värvide ja pintslitega minu kätte sai, nii et ma tema meistrita jäänud õpipoistelt esimest õpetust pidin võtma, mida minu härra võõraspoeg nüüd linnas kõikidele pidada jutustama, et mind naeruväärseks teha, kuigi ta seda ise pealt näinud pole, sest sel ajal olid tal, nolgil, juba väljamaa tuuled pükstes. Nii et ma ütlen: ärme minu enese tööde väärtusest siin praegu räägime — minu värvitud suurtükkidega ja minu kullatud tuulelippudega on raad igatahes suvatsenud üpris rahul olla. Ja kui ma neile Püha Gertrudi kiriku epitaafi jaoks selle pühaku maalisin (oma Margarethe järgi, olgu see sulle üles tunnistatud, aga sarnasust ei pannud õnneks keegi tähele), siis leidsid mitmed raehärrad, et ka sellel pole suurt viga midagi. Igatahes: kahekümne aastaga olen ma nii kaugele jõudnud küll, et ma hea ja halva maali vahel vahet mõistan teha — olgu, ma lähen sinu ees viimaseni ja ütlen: vähemalt siis, kui see teise mehe tehtud on.

Ja ma olen Micheli töid oma silmaga näinud.

Sa tead ju, et ta Tallinna tulles minu majja ei asunud, kuigi see nii tema pärisisa kui ka võõrasisa läbi tema isamaja on, aga jäägu see ta enese südametunnistuse asjaks ja andku ta selle eest ise vastust, olgu sinule või, kui ta söandab, siis otse Issandale Jumalale (mina ei lähe talt selle kohta seletust küsima). Ühe sõnaga: ta kolis, nagu sa tead, Karja tänavasse, selle oma kullassepast lellepoja, selle Hinrik Schrammi juurde, ja sellega nad seal üheskoos kõik need kaebused minu vastu valmis septsesid,

mis tema siis alamkohtule ette pani, ilma et ta sellest, Jumala abiga, suurt tolku oleks saanud, sest majad ja Margarethe ehtevaka mõistis vähemalt seesinane alamkohus õigust mööda minu omaks, kuigi ta maalikoja sisseseade asjus pimedusega löödud oli ja selle Michelile käskis välja anda — nagu peaksin mina nüüd heast-paremast oma kahekümne aasta vaevaga omandatud kunsti hammastega koos varna riputama, sest, Püha Luukas, sa tead paremini kui keegi teine, kui kehvasti siin palja klaaseritööga teenib.

Aga see tuli kõik hiljem, sest kohe teisel päeval, kui ta päralt oli saanud (ma teadsin juba muidugi, et ta kohal on), tuli ta minuga läbi rääkima, kusjuures see, mis sugune ta on, polnud mulle ju enam uudiseks: ma olin teda tunamullu Brüsselis ometi enam kui ühe korra näinud. Aga kui ta nüüd mu uksele astus (ma õlitasin parasjagu gilditoa kõõgi tarvis aknapabereid ja päike paistis uksest otse õliauru pilvesse), arvasin ma esimese hooga ikkagi, et keegi tundmatu aadli-isand tuleb midagi tellima, ja tõusin kiiruga püsti, ja alles siis, kui ta riiete lavendli-hais läbi linaõlihaisu mulle ninasse tuli, tundsin ma ta ära ja istusin niisuguse rutu ja vihaga uuesti maha, et pidin järi puruks istuma. Ja siis, nagu sa tead, Püha Luukas, pani ta oma häbemata nõudmised kõige viisakamal toonil mulle ette ja palus mind nende üle järele mõtelda ja enesele Schrammi juurde teadust anda, mispeale mina, nagu sul, Püha Luukas, ka muidugi teada on, talle kostsin, et temal põle minu käest mitte kui kröömigi nõuda ega minul temale mitte kui kröömi teadust anda, aga tema ütles, et pärast seda, kui mina olen endale asja läbikaalumiseks mahti võtnud, näeks ta meeeldi, et me selle üle vestleksime — Püha Luukas, sa kujutad ette: ta ei ütelnud mitte, et ta näeks hea meelega, et me räägiksime suu puh-taks, vaid ta näeks meeeldi, et me vestleksime — ja läks selle peale viuhki minema, enne kui ma jõudsin Püha Antoniuse tuld talle ihusse soovida. Aga järgmisel päeval sain ma teada, et ta pidi olema väljamaalt ka mõned

oma maalid kaasa toonud, ja siis — nojah... See tähendab, mulle tuli meelde, et see kõige suurem hõbe-ehe, mis mu õndsas Margarethel oli olnud ja mida seesinane minu härra *meeleldi vestleja* võõraspoeg nüüd koos muude ema asjadega endale nõudis, see oli enama kui naela raskune mittedaksa moodi rinnaraha, siinmaal *sölg* kutsutud ja Tallinna mittedaksa echtekenmakeri töö, ja selle hõbedamäär ei olnud mul teada — ja siis ma lasksin tähele panna, millal minu härra võõraspoeg oma uuest korterist Hinrik Schrammi juures välja läheb (ta läks oma teise sugulase sepameister Detersi poole lõunale), ja mina läksin sedamaid Schrammi Hinriku juurde ja panin talle Margarethe rinnaraha lauale, et nüüd sa aitad seda minu käest Michelile kangutada, aga tee siis kõige esmalt kindlaks, mis see tükk ülepea väärt on, et see nii minul kui teil endil teada oleks. Ja sel ajal kui Hinrik seda *sölge* kaalus ja kraapis ja vette kastis ja nuusutas, astusin mina nagu juhuslikult tema tagatoa uksele — Michel elas tal nüüd seal, ja nagu mul teada oli, olid tema maalid, neli tükki pidi neid olema, ridamisi akna vastasseina ääres põrandal maas. Ja seal nad olidki.

Püha Luukas, sa tead paremini kui mina, mis suguseid need on, sest sina võid neid oma püha silmaga Paradiisist rahumeeli vaadata, kui sa vähegi tahad, aga mina vaatasin neid ainult mõne silmapilgu — ja kas sa arvad, et mul kerge oli neid vaadata ja tunnistada seda, mis mulle ometi ka rõõmu valmistas. Sest ma ütlen veel kord: ma ei tagane tollivõrd oma kahest Rataskaevu tänava majast ega hõbedast ega maalikoja sisseseadest, olgu see kohtu poolt sellele *meeleldi vestlejale* välja mõistetud nii palju kui tahes, aga seda ma ütlen: niisuguseid pilte pole Tallinna linnas eluilmaski enne nähtud, rääkimata sellest, et mõni siitlinnast pärit mees iial oleks niisuguseid maalida osanud.

Vasakut kätt oli seal kõigepealt ühe naise konterfei, imeilusa kõrgi lapsenäoga noorik kuninglikus peaeshtes ja

nõnda peene pitskaelusega, et see pidi olema kõige paremate Mechelni pitsikudujate töö, selja taga vististi mingi sinakas linnavaade, nii palju kui ma mäletan, ja lõkkavad punased draperiid, niisugused mooniõite karva, nagu õnnis Memling neid tegi, ma olen ju tema asju Brügges vaadanud.

Püha Luukas, ma ütlen: mitte ainult et niisugust pilti pole meie linnas iial nähtud (ma pean ju ütleva meie linnas, sest ma elan siin juba kolmkümmend aastat), mitte ainult, jah, niisugust pilti, vaid ka eluilmas mitte niisugust naist. Sest kõik need meie proudad Yxkyllid ja preilid Zoied ja kes nad veel on, meie pürjelinaistest rääkimata — ma olen ju neid enamjaolt kõiki näinud ja mõnda neist ka maalinud, eks ole, ja kuna inimeselapse südames ei leidu sinu püha silma jaoks ühtegi varjatud soppi, siis ei saa ma sinu ees, Püha Luukas, maha salata, et ma mõnda neist ka rõhkem olen vahtinud, kui käsusõna lubab, ja mitte ainult oma lesepõlves, nojah, ja mitte ainult vahtinud... aga seda enam võin ma ütelda, olgugi et see ehk himude kurat oli, kes selle teadmise mu meelde on sokutanud: kõik need siitmaa naised — ja muuseas ka Hollandimaa omad, nii palju kui ma mäletan — ja ka kõige peenemad ja nooremad nende seas on kuidagi kandilised ja soonilised ja jäigad selle kõrval, keda tema seal oli maalinud. Sest ma ütlen: naist peab enne vaadata oskama, kui teda maalida osatakse.

Ja siis oli seal peaaegu mustal tahvlil üks imeline paar: ma tundsin kohe ära, et need olid Püha Johannes, kes kandis toredat ja täiesti meieaegset raudrüüd, ja Püha Margareta, see tähendab mitte too Antiokia oma, kellel pärast pea maha raiuti, vaid Šotimaa Püha Margareta, kes oli kõigi heade ja truude kuningannade eeskuju. Ja Johannese must raudrüü kumendas paremal õlaliikmel ja rinnakilbil nii loomulikult, et mul oli kiusus seda näpuga katsuda, ja Margareta kleidil olid pisikesed läikivad nõöbid rinnal, nii nähtavates ja loomu-

likkudes nõõpaugulohkudes, et ma oleks tahtnud mõne neist oma kätega lahti teha — aga peamine ses pildis oli see, et nad olid nii arusaamatult arusaadaval viisil teineteisesse armunud, kuigi üks oli apostel ja teine kuninganna ja mõlemad pühakud.

Kolmandal pildil, aga see oli kõigist kõige visandlikum, oli kujutatud kuninglikku paari troonidel, ja ma võisin arvata, et need pidid olema Kastiilia ja Aragoonia Ferdinand, keda ka *Katoliiklaseks* kutsutakse, ja tema kuninganna Isabella, see, kes kahe aasta eest suri, ühe sõnaga needsamad, kelle juures minu härra võõraspoeg, nagu ma teadsin, seitse või kaheksa aastat oli õuemaalijaks olnud. Aga nende ette oli enese paremale põlvele lasknud üks mees, kes neile midagi rääkis, aga ise kuskile mujale vaatas ja parema käega kuskile osutas ja kelle punakate kräsujuustega kumerale otsaesisele ja sinistesse silmadesse oli õieti nagu koondatud kogu pildile antud valgus.

Neljas pilt oli jälle konterfei. See oli ühe vanema mehe nägu — ja ma silmitsesin seda üsna pikalt kummalises arusaamatuses, mida ma küll tundsin, aga mille põhjust ma ei taibanud. Siis sain ma äkitselt aru, millest mu arusaamatus tuli: sest see oli ju küll mitte täiesti seesama, aga peaaegu seesama laiade lõuapäradega, natuke hapu ja natuke murelik nägu, mida ma nelikümmend aastat olin näinud, kui ma laupäeva lõuna eel habet kõõbit-sedes hõbetatud kandiku põhja vaatasin. Muidugi polnud see mina, keda ta oli kujutanud, juba sellepärast mitte, et mind nägi ta esimest korda Brüsselis tunamullu, aga kui ma nüüd, ma ei salga, et teatud hämmelduses sellele näole ligemale astusin, nägin ma, et pildi nurgale oli selgete tähtedega pintseldatud Michel pnx 1497, nõnda et pilt oli juba oma üheksa aasta eest tehtud ja mul pole kõige vähematki aimu, keda ta oli seal maalinud, küllap mõnda hoopis võõrast Hispaania, või Jumal ise teab, mis maa meest — aga ühe jutu tõi see nägu mulle ometi meelde, ühe jutu, mis mulle kakskümmend aastat nii tuska kui

head meelt on teinud, ja ma ei tea tõesti sulle ütelda, kumba rohkem: jutu, et ma näo poolest õndsas Clawes Meleriga üpris sarnane olevat olnud — millest, nagu mulle roosilisematel päevadel on paistnud, muud ei saa järeldada kui seda; et Margarethe, kui ta minu oma kosilaste seast välja valis, aga neid oli tal kolm või neli tükki, minus ikka ka midagi muud leidis kui ainult õndsas Clawesi töötoa edasipidaja, kusjuures (Püha Luukas, ma olen täna oma hingelaeka sinu ees nõnda lahti teinud, et ma ka seda viimast saladust ei pea), kusjuures seesama jutt mulle tusameele päevil aina ängiks on olnud, sest siis on mulle tundunud, et ma kakskümmend aastat muud pole olnudki kui õndsas Clawesi vari. Aga ma ei hakka sinult küsima, Püha Luukas, kumbadel päevadel ma tõele lähemal olen seisnud, sest mitte selleks ei tulnud ma täna sinu ette põlvitama, nagu sa tead, vaid selleks, et... Ah jaa — kui ma silmad tõstan ja näen, kuidas sa seal selle halli võlvi all pealelõunahämaras seisad, tuled mulle meelde: aknaorvas seisis Schrammi Hinriku tagatoas ka üks minu härra võõraspoja voolitud kuju. Ma sain seda ainult üsna napilt silmitseda, sest mul ei sünninud, nagu sa isegi aru saad, kuidagi Hinrikule näidata, et ma oma härra võõraspoja tööde vastu kuigivõrra huvi tunnen, aga sellestki silmitsemisest oli küllalt, et aru saada, miks see minu neetud võõraspoeg ka puunikerdamise alal valitsejaõuedeni ulatuval viisil võis kuulus olla. Püha Peetrust kujutas tema töö, nagu ma ilma vaevata aru sain, ehkki see ülepea polnud Peetrus kuldse piiskopitaara ja kuldse taevavõtmega, vaid noodavedamisest sooniliseks ja pikaks veninud kätega ja järvetuulest sassis habemega poolpaljas kalamees — ja üldse paistis see tal alles pooleli olevat, sest puukamakas, millest Peetruse paljad jalad tõusid, oli alles vormimata, ja polnud aru saada, missuguse kujuga paadivõör sellest tulema pidi, mille peale Peetrus tal seisma oli kavatsenud, ja kogu Peetruse kuju oli silumata ja peitlijälgedest just nagu kalasoomustes — aga see oli ikkagi imeväärt tore ja

omamoodi kuju, ja ka tema alles hooletutes voolimisejälgedes oli isepärast magusat poolikust, milles teinekord oleks nagu üks eriline lõpetatus sees... Nojah... aga mitte seda ei tulnud ma sulle kõnelema, Püha Luukas, vaid nõu küsima oma hingehädas.

Ütle mulle, Püha Luukas: mismoodi pean mina oldermannile ja teistele beisitseritele ütlema, mis mina selle kohta arvan, et nemad selle minu äraneetud härra võõraspoja käest selliaastat ja meistritüki ettepanemist nõuavad?! Mismoodi pean ma neile, kellegä me küll ju ka vahel vastamööda vaielnud ja nohisenud oleme, aga kellega me ikkagi oleme kolmkümmend aastat ühist leiba söönud ja üheskoos Pühal Luukapäeval siin sinu ees käinud oma ametipidamises ettetulnud üleastumisi andeks saamas, ja kellega me pärast seda puhta südamega oleme gilditoa laua ümber ühest ja seitsamast kannust kesvamärga rüübanud, olgugi teinekord rohkem kui tarvis — mismoodi pean ma neile nüüd äkitselt ütlema: *te olete kangekaelsed sõgedad puupead?!*

Mismoodi saan ma seda teha, ilma et nad mulle ütleksid: *Ah sina, argrett, kaitsed seda, kes sind ennast munepidi pigistab?!* Mismoodi saan ma tõe välja ütelda, ilma et nad mulle ütleksid: *Ah sina, Diderik, oled nüüd ka siis selle väljamaavärki untsantsaka paati kobinud ja võtad situ tema suurest ja peenest kunstist täis — sina, kes sa alati meie skraa kirjatähe, mis on seesama kui meie amti au ja korra eest väljas oled olnud...?!* Mismoodi saan ma tõe kaitsta, ilma et nad mulle ütleksid: *Häbi!?*

Sa oled vait?

Püha Luukas, sa ei ütle mulle midagi?

Khm. Ega ma ei arvagi, et sa selle pärnapuust kulp-suuga, mis on vist vana Diimi-Jakobi tehtud, peaksid mulle kuuldava vastuse andma. Aga ma ei kuule sinu vastust ka oma sisemuses. Kas sa tõesti trotsid mind sellepärast, et ma oma majade ja hõbeda peale kindlaks jään? Nad ju

räägivad sinust, et sa olevat pühade meeste seas see mammona vastu kõige sallimatud... Aga Püha Luukas, see ei ole mitte mammon, mida ma oma kindlaksjäämisega teenin, vaid õigus! Ja kui ma sinu käest küsin, mismoodi ma selles asjas tõde kaitsma pean, siis küsin ma ju: mismoodi pean mina seda neetud Michelit kaitsma — ja kas ei ole see minu tahtmine rohkem väärt kui need kaks vana maja ja see natuke hõbedat? Aga kui ma sellega, et ma sulle valjul häälel õigusest räägin, tõesti pattu peaksin tegema, siis — nad räägivad sinust ometi ka, et sa olevat pühade meeste seas see kõige lahkem patustele andeks andja...

Sa oled ikka tumm?

Jah: kui ma sind vaatan, pean ma küsima: kuidas saaksidki sa mulle kosta?! Sest vaata, missuguse see vana Diimi-Jakob su teinud on! Su pea on kaks korda suurem kui tarvis ja istub nõnda kiivas su kitsastel õlgadel, et valu on vaadata, ja isegi sel härjal, kelle otsaesist sa parema käega maha vajutad (ma pean tunnistama: ma ei teagi, mispärast sind alati härjavärsiga tehakse) — jah, isegi sel härjal on targem nägu kui see, mille Diimi-Jakob sulle enesele ette on teinud! Jumala eest, ma ütlen, Püha Luukas: kui tema su valmis oleks voolinud, mitte Jakob või mõni mine tea kes, vaid tema (sa saad ju aru, keda ma mõtlen), siis säraks vaim su näost ka läbi pärnapuusüü, ja sa ütleksid mulle selgel sõnal, mis ma pean tegema...

*Meie süda on kui kannel,
riist, mis kõlab kahel keelel...*

16. 10. 1506.

Oi, kallis Neitsi Maarja — kui õnnelik ma olen... ja kui mures! Ei tea kas õnn ja mure käivad alati sedasi selt-sis? Varem pole ma seda kunagi märganud. Kui tädi Barba mulle brokaatkaltsudest Märta kinkis, mu kaheteistkümnendal sünnipäeval, olin ma küll pööraselt õnnelik, aga muret polnud mul sellest mitte raasugi. Sest kes võis mu nukku mult ära võtta?! Ja hiljem, kui ma aina sagedamini kuulma hakkasin, et ma olevat *pimestavalt ilus tüdruk* (Neitsi Maarja: ma punastan praegugi, kui ma seda nende järgi mõttes kordan), siis rõõmustasin küll iga kord ja rõõmustan siia maani iga kord, nii et süda vupsatab sees ja kaela ning õlgade nahk hakkab hõõguma, aga muret ei ole mul sellest mitte kui mingit. Sest kes saab mu ilu ära võtta, kui Issand on selle mulle kinkinud?! Sammaspooled ja ohatised ja rõuged ei tule mulle ometi meelde! Ainult vahetevahel riivab ehk kahtluse vari mu rõõmuõhetust: et kas ei tule viimaks kõrkuse kurat mind nende juttude varjus kiusama... Aga kestvate muret ei tee see mulle iial. Kuid nüüd, kus pärine õnn mu elusse astus, tuli ta, näe, mis-suguse musta murega koos... Mitte küll ühekorraga. Sest õnn tuli sammukese varem. Aga nii kui ta päral oli, mitte veel käes, oh ei, aga üleni silmanähtaval, nii oli ka mure platsis: ilmajäämishirm enne kättesaamist... Imelik... Aga iial ei väsi ma jälle ja jälle meelde tuletamast, kui i-

d a s õnn tuli. Sel maikuu õhtupoolikul. Kahekümnen-
dal... Isa lükkas liistud hunnikusse ja käskis kätepesuks
liiva tuua. Ja pärast pesi ta käed ka veel seebiga pigist
puhtaks, ja ma sain kohe aru, et nüüd ta hakkab kuskile
minema. Ja kui ta puhast särki selga ajas, jäi ta äkitselt
keset tagatuba seisma, särk püksivärvlist pooliti väljas, ja
ütles: «Kuule, tule sina ka!» Aga mul polnud aimugi, kuhu
ta end minema seab. «Kuskohta?» — «Schrammi Hinriku
juurde. Michel on täna hommikul Tallinna jõudnud ja
tema juurde korterisse asunud, noh, see Sittowi poiss, kel-
lest meil siin on vahel juttu olnud.» Ja siis ta vaatas vilksti
minu poole ja ütles: «Pane oma punane undruk selga. Ja
pane ema pulmakõrvarõngad ka. Sinna tuleb peenikest rah-
vast.» See on mul kõik sõna-sõnalt meeles, Neitsi Maarja.
Ja peenikest rahvast oli seal tõesti enam, kui oleks mõist-
nüd arvata. Sest Schrammi-isand on oma emandaga isegi
peenike paar. Aga Rissenberchi-isand, seesama pruunipar-
rane, kes tunamullu Kanuti-gildi oldermanniks sai, see oli
kõige emanda ja tütrega ka seal, ja mamma oli enesele ja
oma Hedwigile kõik papa tehtud kuldsõrmused ja -kõrva-
rõngad ja kaelavalgused külge riputanud. Ja koguni kaks
raehärrat oli juhuse kombel seal: Hennispinneri-härra oli
pojaga nagu hõbekarikat tulnud tellima, aga Wittekopi-
härra tunnistas laia naeruga, et tema oli asinud proua käe-
vangu ja tulnud puhta uudishimu pärast. Ja kõik need isan-
dad ja emandad, nooremad ja vanemad, olid toredad küll,
ja siidi ja sametit oli neil ümber ja sõrmuseid käes ja ehteid
küljes siramas. Aga see, kelle pärast nad kõik olid kokku
tulnud, see oli veel kõige toredam. Sellega, et ta oli nii
kuninglikult lihtne. Tema kitsas must ülikond näitas, et
tal oli päris noore mehe kuju. Ja kui ta härra Wittekopiga
juttu ajas, nägin ma alguses ainult ta laiu õlgu ja ahta-
kest valget krook-kraed ja tumedat kräsupead, niisugust,
nagu meil üksnes kõige peenemad aadli-noorhärрад kan-
navad. Aga siis hakkas ta millegi üle laginal naerma ja
pööras näo sisseastujate poole. Ja ma sain kohe aru, et ta

pidi olema hulga vanem, kui ma olin arvanud. Ma polnud ju iial aastaarvused tähele pannud, kui temast kodus rääkima juhtuti. Muidu oleksin ma teadnud, et ta juba kakskümmend ja kaks aastat võõrsil oli olnud — ja et ta juba võõrsile minnes ainult aasta noorem oli kui mina praegu. Ja, Neitsi Maarja: kui ma päris aus olen — ta nägu ei olnudki esimesel hetkel mu meelest kütkestav. Ai! Neitsi Maarja... kas sa karistad mind niisuguse mõtte eest — et ma endale just praegu nõelaga näppu torkasin? ... Vaata — nüüd on ta särgikaelusel helmeste vahel kaks verepiiska nagu tillukesed pohlamarjad — kuidas saan ma selle nüüd puhtaks?! Nilpsan keelega ära! Uhh, kui soe ja soolane maik... Aga roosad jäljed on ikkagi järel... Vaat mis: ma tikin siia väikesed kibuvitsaõied peale. Oot, kus on mu punane lõng? Ahaa... Jah, Neitsi Maarja: õieti olid tal kuninglikud liigutused, aga päevitunud ja sarnakas talupojanägu. Ja hirmus palju näinud tumehallid silmad. Ta suu naeris ikka veel ja toredad terved hambad välkusid. Ja siis läks ta suu tõsiseks ja naer tõusis ta silmadesse. Ta viipas vasaku käega härra Wittekopile — nägu endal aina meie poole pööratud — ja härra Wittekop jäi vait. Ja siis tõusis ta püsti ja tuli üle suurtoa meile vastu. Ja tulles vaatas ta ühtsoodu mulle otsa ja ta silmade kuma laienes üle ta kalija näo... Neitsi Maarja, sa mäletad: ta peatus minust kaks sammu eemal ja ma nägin, et ta must ülikond oli kõige kallimast flandria kalevist ja tundsin ta riiete lavendli- ja muskuselõhna. Ja veel enne, kui ta midagi ütles, tundsin ma, kuidas jõud lahkus mu põlvedest ja tõusis mu südamesse, nii et mu põlved läksid nõrgaks ja mu süda nõksatas peksma... Nõnda et, Neitsi Maarja — ma ei mäleta täpselt, mis ta mulle esimeseks ütles, kuigi ma väga tahaksin seda mäletada. Selsamal õhtul püüdsin ma seda meelde tuletada, ja mulle tundub, et enam vähem sain ma selle vist kätte, aga päris kindel ma selles ometi ei ole. Nii palju kui mulle hiljem meenus, võttis ta mu käe oma suurde kõvasse pihku, nii et ma häbi pärast

punastasin, sest ta pidi kindlasti tundma, kui kare mükäsi pesulehelisest oli — ja siis ta küsis: «Kes sa oled, neitsi?» Ja mina pomisesin oma nime ja ütlesin, et ma olen kingsepp Rumpi tütar siitsamast linnast, ja vaatasin isa poole, et ta aru saaks, et see on mu isa. Aga tema silmitses mind ainiti ja vaatas siis ümberseisjaid ja ütles rohkem nagu nendele kui mulle: «*Ja tõsijutt — kui Önnistegija võis olla Naatsareti puusepa poeg — miks ei peaks sa võima olla Tallinna kingsepa tütar?*» Ja ta silmad naersid edasi, aga nüüd hakkas ka ta suu uuesti naerma, nii et ma silmapilgu ehmatuses mõtlesin, et kas ehk see, mis ta ütles, viimaks jumalavallatu ei olnud... Aga siis vaatasin ma uuesti ta silmi, ja mu ehmatus kadus ära, kuigi ma olin üpris suures hämmelduses... Aga tema ajas juba isaga juttu ja päris temalt härja- ja vasika- ja kitsenahkade hindu, ja tegi seda täiesti nõnda, nagu oleks isa temaga sootumaks üheväärne... Kuigi isale jääb ka pärast kõige hoolsamat vihtlemist pigi ja tammekoore lõhn alati külge, niisama nagu temale muidugi kuningakodade hõng... Aga siis laskis Schrammi-emand oma teenijatüdrukul klaretti tuua ja pakkus seda ise väikestest hõbepeekritest laiali, ja pakkus sellele morskellid peale, ja siis kutsus Schrammi-isand kõiki külalisi istet võtma, sest kõik olid juba Michelit tema saabumise puhul tervitanud (ainult minul jäi ta tervitamata, nii imelik kui see ka pole...), ja kui kõik olid istet võtnud, palus peremees kaugelt tulnud külalist jutustada midagi kaugete maade sündinud asjust, mida külaline oli kogenud ja näinud.

Ta rääkis alguses oma õppimisaastatest, ja raehärrad esitasid talle küsimusi, ja see polnud üldse eriti huvitav, mis ta rääkis. Ma istusin Rissenberchide selja taga ja Hedwigi tedretäheline kukal oli otse mu näo juures. Ja algul paistis mulle, et jutustades vahtis ta Hedwigit, ja see ei meeldinud mulle teps. Aga siis nihtas ta oma tooli äkki aknast paremale ja vaatas üle Hedwigi õla pikalt ja varjamatult mulle otsa, nii et ma läksin

üleni punaseks ega teadnud üldsegi, mis ta vahepeal rääkis. Kui ma olin Hedwigi varju tõmbunud ja rahunenud, kuulsin ma, et ta jutustas oma õpetajast Memlingist ja sellest, mis Memlingi kohta nüüd, pärast surma, pidi räägitama: et ta olevat noores eas kõlvatute kommetega landskneht olnud... Ja mina mõtlesin: *annaks Issand, et sul enesel, kes sa selle kõlvatu õpilane oled olnud, ometi siivsad kombesid oleksid — sest su näo järgi ei saa ma sugugi vru, missugused nad sul on...* Ja siis tähendas härra Hennipspinner, et temal pidi Brügge linnas sugulasi olema ja et Memling oli noores eas lahingus haavata saanud ja Brügge Püha Johannese hospitalis terveks arstitud, ja munkadele tänuks olevat ta maalimist hakanud õppima ja hospitalile oma kõige kuuisamad pildid teinud. Aga selle peale pööras Michel oma valgeid naeruhambaid paremale ja kurale ja ütles: «Nõnda räägitakse praegu küll. Aga Memling ise ei rääkinud seda kunagi. Nii et auväärt härra loal» — siin tegi ta isand Hennipspinneri poole kerge kumarduse — «võtan ma endale voli pidada seda juttu munkade plämaks.» Ma ehmatasin kangesti, et mis härra Hennipspinner selle peale ütleb. Sest seda, mis raehärra maalrile öelda võib, kui maaler raehärra jutu hulga rahva ees plämaks kuulutab, mõistsin ma umbes aimata küll. Aga mis raehärra sel juhul peab ütleva, kui seesinane häbemata maaler on maalinud kolme kuningat, seda ei mõistnud vist isegi mitte härra Hennipspinner välja arvata. Nii et ta ei öelnud midagi ja Michel hakkas rääkima elust Kastilia kuninganna Isabella juures, ja see oli nii kole huvitav, et ma muudkui kuulasin ja kuulasin, ja — Neitsi Maarja, anna mulle andeks: alles pärast tuli mulle meelde, et kõigi nende kuninglikkude kosja- ja pulmajuttude ajal olin ma vahtinud talle suisa suhu ja tema minule otse silma sisse... Aga kuningate ja kuningannade ja printsesside ja printside nimesid tuli tal nii kui varrukast — ikka üks Juan Margarethega ja teine Juan Isabellaga ja don Fernando ja donna Juana — ja mis neil kõik ümber

ja üll oli, kui ta neid maalis, ja kui neid siis kositi, ja kui neid siis laulatati Jumal ise teab mis peapiiskoppide poolt, Jumal ise teab mis katedraalides... Neitsi Maarja: midagi niisugust polnud ma eluilmas enne kuulnud... Või kui midagi sellesarnast oligi mulle ehk kõrva puutunud, siis mitte iial inimese suust, kes seda kõike oli oma silmaga näinud! Ja kes sellest niimoodi rääkida mõistis, et mina nüüd kõiki neid valitsejaid ja nende emandaid ja nende lapsi ja nende ministreid ja nende kuninglikkust ja inimlikkust oma silmaga nägin! Sest sellesama oma kõrge emanda Kastilia Isabellagi kohta ütles ta mõned lillelised laused, millest ma ometi aru sain, et lillepuhmastel olid okkad sees. Ja kuningas Fernando kohta ütles ta, see on mul meeles, et see valitseja on kõigi omaduste poolest suur, aga halbade poolest veel suurem kui heade...

Siis küsis härra Wittekop, kas Michel ka sellest India ülesleidmisest midagi teab, mis Hispaania Ferdinandi all sündinud olevat. Ja mind ei üllatanud enam põrmugi, kui Michel selle peale noogutas, nagu jaataks ta kõige endastmõistetavamast asjast.

Ja siis rääkis Michel sellest, kuidas ta ühel öhtul hulga aastate eest kuskil sõjaleeris oli oma kuningannast parajasti konterfei visandeid teinud (küünlavalgel, ja kas ei olnud see koguni kuskil telgi all?), kui mingid õuenõunikud ühe Itaalia juhtumisteotsija sinna tõid. Ja kuidas see kuninganna ette põlvili heitis ja rääkis ja rääkis ja rääkis — õnne- ja kullamaadest, mis pidid olema lääne pool suurt merd... Aga siis ei kuulnud ma hulk aega midagi, sest kellaaeg oli juba nii kaugel, et altlinna ja Toompea kari tuli öhtust kojutulemist Schrammi akende alt läbi, ja lehmad ja sõnnid ja mullikad müdistasid ja inisesid ja ammusid nii valju ja pikalt läbisegi, ja karjused kõmmutasid väravatele ja hõikasid perenaisi, kes polnud oma loomi vastu võtmas, ja need, kes oma loomad kätte said, hüüdsid ja vissitasid neid, ja väravad kriuksusid ja paukusid — Neitsi Maarja, sa tead ju, misuke madin see kevaditi

ja suviti karjalaskest lumeni iga õhtu on — ja mina istusin aknale kõige lähemal ja Michelist kõige kaugemal, ja kui ta sõnad jälle kuuldavaks said, olid need maad juba leitud, ja see juhtumisteotsija oli juba Hispaania kuninga eest nende asekingas olnud ja kuninga käsul põrmu heidetud ja ahelaisse pandud ja jälle lahti lastud ja suurte töotustega üle külvatud ja haigest peast maha jäetud suurema... Siis rääkis Michel veel tema ülesleitud maadest ja kõiksugu kaupadest ja orjadest, mida sealt nüüd iga aasta aina enamal hulgal Hispaaniasse pidi veetama. Aga mina kuulsin seda ainult poole kõrvaga, ja ma ei piilunud ka enam Michelit nagu seni — Neitsi Maarja, sa ju tead nagunii, et ma olin kõik see aeg teda kiigata püüdnud — aga nüüd panin ma Hedwigi selja taga silmad kinni ja nägin aina seda imelikku itaallast, nõnda nagu Michel teda mitu korda näinud pidi olema: kui ta esimest ja teist ja kolmandat korda teele läks, ja iga kord, kui ta tagasi tuli, viimati raudade jäljed randmetel. Kangekaelselt tõusis ta pilt Micheli sõnadest mu silma ette: ahelais käed rinnal, silmad kinni, hallikirjud punakad juuksed hallil palakal... Neitsi Maarja: pool ööd nägin ma kodus seda nägu vaheldumisi Micheli ulakate tumehallide silmadega... Aga järgmisel hommikul oli Michel varakult meil. Ta suudles mul kätt, nagu siin maal ainult aadliprouadel suudeldakse, ja ütles, et tuli isa juurde uusi saapaid tellima. Aga isa oli Pleekmäe taha parkkotta läinud, ja Michel ajas minuga siinsamas meie suurtoas enam kui tund aega juttu. Ja ta vaatas mulle kõik see aeg niisuguse pilguga silma sisse, et mul oli vaheldumisi külm ja kuum, ja rääkis mulle, et ma olevat ilusam kui üks Kastilia printsess, keda ta oli maalinud ja kes nüüd pidi Portugaaliamaa kuninganna olema ja keda pidi hüütama Ilusaks Isabellaks... Ja ta kutsus mind selle printsessi pilti vaatama: ta pidi olema selle Tallinna kaasa toonud, ja mul vilksatas armukade mõte meelde, et mispärasst tassib tema ühe vööra naise pilti enesega nii kaugele ühes — anna andeks, Neitsi Maarja...

Aga siis tuli isa koju ja Michel sai suure jutuga oma saapad tellitud, ja tal oli neid kolme päeva pärast tarvis, ja siis ta tuli neid vastu võtma, ja siis ta laskis neid järgmise päevani liistu peal venitada. Ja järgmisel päeval tellis ta veel ühe paari ja nädala pärast kolmanda. Ja ikka juhtus ta niisugustel aegadel meile, et ta mahti sai minuga rääkida, ja tulles ja minnes suudles ta mu kätt ja teisel nädalal mõlemaid käsi... Ja Neitsi Maarja, kas tead: kui me siis kord istusime pingil meie hoovinurgas, seal, kus kibuvitsapöösas müüri ääres ajas parajasti pungade punaseid nokki lahti — siis oli ka m u r e äkitselt platsis. Ma kohe nägin, kas tead, kuidas see seisis ta selja taga nagu must kannupoiss. Ma kohe kuulsin, kuidas see küsis mult sosinal üle ta õla: *Loll tüdruk, kas sa tõesti usud siis, et niisugune asi on võimalik?!*

Ma püüdsin endale sedamaid meeleheitlikult selgeks teha, et *miks siis mitte?!* Et mitte ainult kuninglikud maa-lijad, vaid kuningad ise on mõnikord armastanud nimeta ja varata tüdrukuid. See tähendab: armastanud ja kosinud ka. Ja et isal on ometi täiesti laitmatu nimi ja kaks selli ja kolm õpipoissi, ja mina olen ta ainus laps, ja see majagi siin, olgu kui vana ja laokil, pidi olema oma tuhat riia marka väärt (anna andeks, Neitsi Maarja, ma ei tea isegi, kust see mulle korraga meenus...). Ja ma läksin koguni selleni, et hakkasin endale selgeks tegema, et mida iseäralikkü siis t e m a g i õieti ära ei ole! Et olgu ta oma kuninglikke kõrgusi pintselanud nii palju kui tahes — ega ta's sellepärast ise krooni pähe ole saanud! Ja et pole ta rohkemat midagi kui Rataskaevu tänavalt antvärgipoiss, ja pealekauba orb, kelle päranduski nüüd võõrasisa taskus, nii et mine tea, palju ta sellest näeb... Aga, Neitsi Maarja: see kõik andis mulle ainult silmapilguks natuke julgust. Sest kohe hakkasin ma jälle mõtlema kõiki neid kaugeid maid, mida tema on näinud — ma ei mäletagi, mis nimed neil kõik olid: Saksimaa, Brandenburg, Flandria, Brabant, Prantsusmaa, Aragoonia, Kastiiilia, Inglis-

maa (seal oli ta ju ka käinud ühte kuningat maalimas!) ja Issand ise teab, mis maadel veel... Ja ma hakkasin jälle kõiksugu asju ette kujutama... linnu ja losse ja kuninglikke saale, toredamaid kui Pika tänava Suur Gildituba, kus tema oli aastaid sisse ja välja käinud, ja daame ja härrasid, kelle hulgas ta oli liikunud, ja kelle püüdmatu nõtkuse ta oli imeväärselt omandanud, ja kelle hulgas ta ise ilmtingimata pidi olema silma paistnud kui üks, kelle Issand on võtnud teha kõige paremast puust... Ja mida enam ma seda kõike mõtlesin, seda enam läks mu hing ärevile ja seda enam jäi mu süda longu. Ja must kannupoiss, keda ma esmalt ta selja taga olin silmanud, asus nüüd minu selja taha käima ja hakkas mu ettekujutuses kasvama ja oli varsti tema enesega ühte kasvu. Ja enam ei sosistanud ta mulle oma häbematuid kahtlusi nii, et üksi mina võisin neid kuulda, vaid rääkis minuga igal sammul nõnda valjusti, et mu pea kumises ja ma imeks panin, et isa ega sellid ega õpipoisid seda ometi ei kuulnud. Neitsi Maarja — see on tõsi: ma ei tea veel õieti midagi lihalikust himust. Aga selle aimdused tõusid mull ometi verre, kui ma tema peale mõtlesin (tema lähedus ajas mind alati nõnda ujevile, et siis kui ta ligidal oli, ei tulnud mulle iial himustavat mõtet). Ja niimoodi, pelguse ja iha-aimduste vahel, tundsin ma ometi, et kui tema minust mööda peaks minema, pärieks mu elusse astumata, jääks mu süda maha nagu katki tallatud rohi. Ja Neitsi Maarja, ma tunnistan sulle nelja silma all ja ometi punastades: see pärieks ei tähendanud mu meeles vähemat kui ühist leiba ja voodit ja lapsi Jumala ja inimeste ees. Aga ma tunnistan sulle ka: kui isa mulle ühel päeval ütles: «Kuule, sa ei kannagi enam muud kui oma punast undrukut, ja ema pulmakõrvarõngaid tilistad sa hommi-kust õhtuni. — Noh, annaks Jumal!» — siis punastasin ma solvumusest, et ta mind läbi oli näinud, ja peaaegu veel enam sellepärast, et ta oli sellega nõus. Sest mina tegin ju kõik armastuse pärast, nagu sa tead, Neitsi Maarja, aga

isale oli see suurelt jaolt paljas äri, sest ma tean, et tal olid Micheli jõukuse kohta omad tähelepanekud. Niimoodi elas ma nagu vaimustuse ja hirmu ja õrnuse ja haavumuse vastakas unes kuni Pärtlipäevani, ja see oli neljapäevane päev ja ilm oli hommikust pilves. Neitsi Maarja, sa mäletad: sel päeval tuli Michel pärast ennelõunamissat meile ja kutsus mu hoovi peale, ja me võtsime sealsamas pingil istet, kus ma musta kannupoissi esimest korda olin silmanud. Ja ma nägin otsekohe, kuidas see jälle seisis ta selja taga vastu halli paekivimüüri ja oli peaaegu et suurem kui ta ise. Ja siis võttis Michel mu mõlemad käed oma kätte ja ütles: *«Ma otsustasin täna sinu isa juurde minna ja paluda temalt sinu kätt. Kui sa nõus oled, muidugi mõista. Ja nüüd ma küsin sinult: oled sa nõus?»*

Oh, Neitsi Maarja: õnne ja võidurõõmu tunne hoovas mulle hingematva jõuga rindu ja mu huuled hakkasid meelevõimutusest tuksuma, nii et ma ei saanudki talle sõnaga kosta. Aga ma noogutasin talle mitu korda, ja ta võttis mu näo oma käte vahele ja andis mulle suud, ja, Neitsi Maarja, just sel silmapilgul tuli päike pilvede vahelt välja, ja ma vaatasin üle Micheli õla ja nägin, et vari oli ta selja tagant sootumaks kadunud.

Sa tead ju: isa andis talle muidugi oma õnnistuse ja mina hakkasin seadma oma veimevakka, ja pulmad olid Mardipäevaks kindlaks määratud. Michel pidi oma paran-duse asjus raekohtu otsuse peale Lüübekisse edasi kaebama ja oli kindel, et saab oma isa majad võõrasisa käest tagasi. Ja mina elasin terve septembrikuu läbi nagu suure elevuse- ja rõõmulaine harjal. Ainult vahel harva, kui ma hilja õhtul oma kambris olin peiukingituste kirstu jälle lahti teinud ja sinna sisse vaadanud (aga seal sees oli prantsuse lõuendit ja flandria pitsi ja natuke hispaania hõbedat ja koguni mõned portugallaste laevadel India-maalt toodud pärlid), kui ma olin sinna sisse vaadanud ja kaane jälle kinni panin ja küünal laua nurgal vilkus ja

sügisene sadu vastu aknapõit trummeldas — siis, vahel harva pistis murekurat oma terava näo kirstu varjust välja ja küsis sosinal: «*Ja sa, rumal tüdruk, usud ikkagi, et nii-sugune asi on võimalik?!*» Ja mina ütlesin talle: «*Usun. Ja koguni t e a n.*» Ja ta kadus alati ära. Kuni tunaeilse päevani.

Kallis Neitsi Maarja: aita mind! Ma olen ju ikka veel nii õnnelik — aga jälle ka nii mures! Sest tunaeile sain ma teada, mis neil temaga mõttes on. Ma ei tea, kas nad tahavad lihtsalt oma sõgedat kirjatähte täita, või teeb neile lusti teda alandada, või ei saagi nad ehk aru, et see teda alandab. Või nõuavad nad seda lootuses, et ta nagunii keeldub ja sedamööda ära mujale läheb ja nemad sel moel võistlejast lahti saavad, kes neist kõigist kolme pea jagu üle on?! Aga Neitsi Maarja — seda on ju kohutav mõelda: et ta nende tahtmise välja naerab ja siit linnast ära läheb, võib-olla jälle selle Ilusa Isabella juurde või taevas ise teab, kuhu, ja minu siia maha jätab, õnnetusse ja häbisse. Sest isa on ütelnud, et ta on tema kosimisega nõus ainult siis, kui ta siia linna elama jääb, nõnda, et isal oma tütrest ja tütrelastest vanapõlve tugi saab olema. Aga Neitsi Maarja: t e m a s u g u n e mees ei hakka ometi meie taravõopajatele ja tuulelipukuldajatele selliaastat tegema! Ja veel vähem hakkab ta neile arutamiseks ja nohisemiseks ja virisemiseks meistritükki ette panema — tema, kelle käest kuningad üksteise võidu töid on tellinud ja kelle pilte keiser ise pidi kalli raha eest ostnud olema!

Kallis Neitsi Maarja, aita mind! Ma ei söanda teda ometi paluda: Michel, ära naera neid armetuid juhme vanamehi välja! Michel, ole nendega meie armastuse nimel aupaklik! Michel — minu pärast — kannata nende mõnitämised ära! Ja, Neitsi Maarja, ma ei saa ju ka paluda sind, et sa Micheli meelega pehmeks teeksid, et ta ilma minu palumata nendele järele annaks, kui ta tunahomme amti eestseisuse ette kutsutakse. Sest mis armastus see oleks, mis nõuaks, et see, keda ma armastan, peab end minu armastuse pärast

alandama... Nii et, kallis Neitsi Maarja: ainus asi, mida ma sult paluda saan ja kõigest hingest palun (vaata, ma panen ta poolelitikitud kaelusega särgi käest ja põlvitan siiasamasse pōrandale ja palun sind kõigest südamest): pane neile vanameestele mõistus pähe! Tee, et nad teda oma tüüride nõudmistega siit linnast ära ei sunni minema! Kallis Neitsi Maarja, võta neil vanameestel soomused silmilt, et nad aru saaksid, kellega neil tegemist on! Ja räägi, kallis Neitsi Maarja, see minu palve ka Pühale Luukale ära ja palu tal oldermanni meelt muuta, sest Püha Luukast pidid nad vist veel kõige paremini kuulama.

Avameelsus on üks Issandale meelepärane asi.

17. 10. 1506.

Aga mina ütlen nendele nõnda:

Auväärt ametivennad! Ma kuulen, mõned teie seast olevat selle — khm — selle *suure kuulsuse* ees vedelaks lõõnud. Mis? Kas see on tõesti tõsi? Ma ei taha seda uskuda, ametivennad. Sest siitlinna klaaserite ja maalrite skraa on üheksakümne aasta eest pärgamendi peale kirja pandud. Ja pärgament vedelaks ei lõõ. Ei, temaga seda ei juhtu. Üheksakümne aastaga läheb ta ainult krõbedamaks. Ja mida vasikanahk mitte ei tee, seda ei pruugiks ka ausa meistrimehe süda vanuigi tegema hakata. (Hm. Kui ma Oleviste koolis secundasse sain, sellest on nüüd varsti viiskümmend aastat, arvas loetusmeister, et minust võiks hea õnne korral koguni preestri valmis koolitada — ja Jumala eest, näe, niisugused kujukad ütlemised nagu praegu see vasikanahk ja mehesüda tulevad mul siiamani toredasti. Aga üks nad kulu mul oldermanniametiski marjaks ära. Kui sa teistele juhatajaks pead olema). Nii et — ametivennad: kas meie skraas on selge sõnaga, ehk nagu ladina keeli öeldakse, *expressis verbis* ära öeldud, et kes siin linnas maalri või pildimaalija või klaaseri või puunikerdaja seisuses tahab töökoda avada ja tööd teha, peab siitlinna meistri juures aasta otsa, Pühast Luukapäevast Püha Luukapäevani selliks olema ja selliaasta lõpuks amtile meistritüki ette panema, olgu see, kui ta pildimaalija või puunikerdaja on, tal siis maalitud või voolitud ja

olgu see siis kas Neitsi Maarja või Püha Jüri või Püha Veroonika —? Kas on meil niimoodi öeldud?

Noh, selle peale keegi neist mulle vastama ei hakka. Hea, kui nad nohisevad ja noogutavad. Sest niikuinii teame meie kõik, et nimelt niimoodi on meil öeldud. Ja siis küsin mina riendelt: ametivennad, kas on meil aga ka öeldud, et nende kohta, kellest räägitakse, et nad kolme kuninga konterfeid valmis olevat pintseldanud — nende kohta meie skraa ei käi, nende ees on meie skraa tühi tolm ja puru ja nemad võivad meie amti sisse marssida, millal neil aga iganes tahtmine tuleb, sest nõnda suurte härrade vastu ei saa meil olla enam mingit ametioskuse katsumise nõuet, vaid me seisame amti ukse ees reas, koerannahksed mütsid pihus, ja palume neid alandliku kummar-dusega: härrad, tehke meile, armetutele, seda au. Kas on meil niimoodi öeldud? Mis?

Ma tean: enamik kalleid ametivendi vastab mulle ka selle peale palja nohinaga. Võib olla, et ainult mõni kõige agaram ja hinge poolest sulasem, näiteks see kollaste pragenenud küüntega ja halli hiirenäoga Berendt, kes ise on puunikerdamise peale viimane lõmper, raputab paipoisi kombel pead, nii et vunts vabiseb, ja pakub mulle kuul-dava eitamisega tuge. Ja see Diderik, kellest ma seda küll poleks oodata mõistnud, vahib tõreda näoga maha ega nohise eest ega takka.

Ja siis, et neid nende tuimusest välja meelitada, kiusan ma neid natuke ja küsin nendelt: kuidas on küll need kolm kuningat, keda see — khm — kõrgeauline härra Zittoz maalinud olevat, mõned teie seast nõnda ära ehmanud?! Otsekui oleksid need — kolm kuningat Hommiku-maalt! Ja mitte maalitud, vaid elusad! Mitte kuulujuttu-dest kõrvaga kuuldud, vaid ihusilmaga Revali tänaval nähtud! Jaa — otsekui oleksid need Kaspar ja Melchior ja Balthasar! Ja härra Zittoz oleks Önnistegija ise, kelle tulekut kolm kuningat meile kuulutavad...!

(Ha-ha-ha-haa! Jumala eest: kahju neist ilusatest võrd-

lustest, mis mulle meelde tulevad... Amtis kutsutakse mind nagunii Chrüsostomuseks, aga keegi võiks mu kõnede pilgesed pärlid ka kirja panna — tulevastele põlvedele pruukimiseks. Sest ma ei usu, et see, mille üle me täna siin vaidleme, viimaseks sedasorti vaidluseks jääb).

Ma olen kuulnud, et mõned teie seast olevat arutanud: skraa järgi peab meistritükk olema Neitsi Maarja, Püha Jüri või Püha Veroonika — aga kas ei tähenda see mitte, et tema peab olema näiteks üks neist kolmest? Ja kui see nõnda on — kas ei võiks meie siis tema Püha Johannest ja Püha Margaretet meistritükiks tunnistada? (Ma olen kuulnud, et mõni meie seast olevat ennast nõnda kaugele alandanud, et ta on salaja tema pilte vaatamas käinud, mida mul küll raske on tõeks võtta ja uskuda.) Khm. Ma olen kuulnud, et mõni meist olevat ütelnud, et skraa nimelt selle võimaluse meile andvat. Ja ma olen kuulnud, et teised olevat ütelnud: mingem küsigem raesündikuselt, kes on seadusetähe asjas õpetatud mees, mida see koht meie skraas täpipealt tähendab, kas seda, et meistritükk peab olema üks nimetatud kolmest, või seda, et see võib olla näiteks üks neist kolmest. Hm! Ma tean ju ette, kuidas sündikus meile vastaks. Ta ütleks, et mõtleb asja üle sügavalt järele ja uurib vanadest foliantidest välja, kuidas meie skraad ses punktis lüübeki õiguse ja koguni rooma õiguse järgi mõistma peab. Aga tegelikult läheb ta pürjermeistrite juurde ja uurib hoopis järele, mida käsib selles asjas pürjermeistrite arvates linna tõsine kasu: see on kõik lüübeki ja rooma õigus! Kui pürjermeistrid arvavad, et Zittozi-härra Tallinna-asumine teeks linnale au ja, mis peaasi, tooks siia mitmesuguseid tellimisi väljamaa kuningakodade ja kirikute tarvis ja sellest kõigest pudeneks ka auväärt raele rohkem hõbedat kui praegu amti käest pudeneb — mis siis sünniks? Siis ütleks sündikus meile järgmisel päeval, et skraa järgi tuleb nõuda näiteks ühte neist kolmest pühakust, mis tähendab, et iga neljas on niisama hea ja et võtku meie Zittozi-härra Johan-

nes või Margareta tänuga meistritükiks vastu ja pidagu moka maas. Aga kui pürjermeistrid leiavad, et Zittoz tooks linnale paljalt tülisügelised kaela, siis ütleks meile sündikus, et lüübeki ja rooma õigus kinnitab: üks neist kolmest, ja ei mingit neljandat. Mis tähendab, et nõudku me temalt aga uut meistritükki, et ta seda meile pahaks paneks ja minema sõidaks, mis olekski kõige tulusam. Sedasi on see asi skraast arusaamisega, kallid vennad.

(Muidugi mõista: kui kahtluse vaim nende seas nii sügavale on tunginud, et nad ikka veel oma skraa peal edasi kraaksuvad, peab mul teada olema, mis ma teen... Siis tõmban ma kraaksuja või teise — sest rohkem kui paar neid ometi ei või olla — siis tõmban ma nad nõobist kõrvale ja ütlen neile tasa, aga mitte sugugi sosinal: Sõgedad! Te ütlete: *skraa*. Muidugi mõista. Skraa on meie olemise alus. Skraa ja ainult skraa. Selge. Aga ükspäinis niikaua, kuni ta kaitseb meie kannikat ja kasu ja õigust. Sest meie *kaitseks* on tema tehtud. Kui temast kinnipidamine meile kahju hakkab tooma, siis ei pea meie talitama mitte klaaserite ja maalrite skraa, vaid klaaserite ja maalrite *kasu* järgi. Aga seda ma ütlen *teile* kui arukatele meestele, ja mitte turu peal kuulutamiseks, et ma seda olen öelnud.)

Jah. Kallid ametivennad: kui me selles asjas juba nõnda kaugele avameelseks oleme läinud, mis on üks Issanda meelepärane asi, muidugi mõista, siis küsin ma teie käest: mis kuramuse pärast me seda asja üleüldse edasi-tagasi nämmutame? Küsime endilt otse: kas meil on seda Zittozit siia tarvis või ei ole meil teda *mitte* tarvis? Ja ma ütlen: *meie* all ei mõtle ma mitte linna ülepea ja auväärt raadi ja kaubahärrasid ja kippareid ja tont teab keda veel kokku, vaid mõtlen *meid*, kes me siin koos oleme ja oma ausate amtimeistrite asja eest vastutame.

Ma olen kuulnud, et mõningad meie seas olevat öelnud: niisugune mees tuleks amtile auks. Khm. Hea küll. Mina olen klaaser ja minu asja üks pildimaalija või puuniker-

daja nii ega teisiti suurt ei riku. Nii et ma ei räägi, nagu iga aus mees aru saab, mitte omaenese, vaid teiste meistrite kasu pärast. Sest ma küsin: mida meie pintslipruukijad vennad sellest arvavad, kui üks väljamaalt tulnud kehk oma osava vööbahöörutamiseega neil leivakõrvase käest ära kisub? Ma küsin: kas nad hakkavad siis amti au kannikale peale hammustama?!

(Ja siis on veel üks asi mul ammust aega südame peal. Üks suurem asi kui kõik see Sittowi-poisid ümber puhkenud suupruukimine. Ja ma tunnen: ma ei saa jätta sellest rääkimata. Kuigi oleks ehk targem lõuad pidada ja vaadata, mis edasi saab. Aga lihtsalt süda ei kannata.)

Ja mis puutub klaaseritesse ja teistesse meie amti liikmetesse ülepea — khm: ma olen viimasel ajal kuulma pidanud, nagu oleks — Jumala abiga küll mitte siin amti-toas, aga mõnede meie vendade pool kodustes jooma- ja lobalauludes isevärki vastakaid kõnesid kostma hakanud: et pildimaalijate ja puunikerdajate ja kujuvoolijate töö mingitpidi etem ja ülem olevat kui klaaserite oma. Mu vennad, ma tahan kohe ära ütelda, mis ma sellest arvan. Ja mis kõik kaalukama mõtlemisega mehed meie seas iseenesestki mõista arvavad: see on alatu ja äraspidine vaenukylvamine sõbralikkude ja auväärt käsitööde vahele, mida meie aus amt vennalikult ühendab. Sest meil kõigil on teada, missugune on ametite üleslugemise järjekord meie skraas. Aga skraa, nagu me niisama hästi teame, on meie amti kaljukindel seadus ja alus, nõndasama nagu Moosese kümme käsku Iisraeli rahvale seda oli! Jah! Ja see ametite üleslugemise järjekord on niisugune, ja mitte teistsugune: klaaserid, maalrid, pildimaalijad, puunikerdajad, kujuvoolijad. Niisugune tema on ja niisuguseks tema jääb... *
Ja kui ma teile ka nõnda lihtsa asja ära pean seletama kui see, mis pärast seesinane järjekord just niisugune on,

* Niisuguseks ta siiski ei jäänud. Kui mitte juba enne, siis 1536. a. muudeti ta siin taunitavas suunas ära: pildimaalijad ja kujuvoolijad asetati loetelu etteotsa. (A u t o r i m ä r k u s.)

siis olgu ka see asi siinsamas tehtud, sest selle põhjus on ju tõesti silmaga näha. Eks ole nõndaviisi Jumalast seatud, et gilditoas või rüütlistaalis või kirikus võib seista misuguseid toredaid pilte või kujusid tahes — ma ütlen, veel sada korda toredamaid kui seesinane isand Zittow neid eluilmas on teinud — aga mis kasu neist on, kui aknad on sessinases kojast sandisti klaasitud või koguni klaasimata?! Sest kõik, mis kojast on, ripub ju õiguse järgi sellest ära, mismoodi on klaaser koja akende kallal oma töö teinud: sea kõige õitsvamad inglilikujud ja neitsipildid seinte ja piilarite ehteks üles, aga pane akende ette rohekollased klaasid — ja kõik pildid ja kujud, mis kojast on, on korrapealt sapihaigete omad! Pane sinised klaasid — kõik on äkitselt sinivillis! Pane seapõied — pühakud on hallitõves puha! Ja kui sa aknad sootumaks laudadega kinni lööd, siis on see niisama hea, kui poleks kõiki neid *etema* ja *ülema* kunsti viljasid ülepea mitte kojast leida. Sest pimedus neelab nad ära! Ja alles siis, kui klaaser on õigetes jumala värvides ruudud kõige kunstiga raamide tinnasse seadnud, hakkavad võlvid kumendama ja kõik paradiisipildid võlvide all ärkavad elusse.

(Jumala eest — ma tean, et enesekiitus haiseb, aga mispärast peaks enese kohta öeldud või mõeldud tagasihoidlikkuse-vale vähem haisema kui vale, mis teise kohta öeldakse või mõeldakse?! Ja sellepärast ütlen ma: Jumala eest, mulle paistab, et ka piiskop Nikolaus poleks mõistnud seda asja neile paremini ära seletada!)

Aga nüüd — vennad: kui te minu küsimuse peale, kas meil seda Zittozit tarvis on või mitte, ikka veel vait olete — sest aus mees mõtleb kümme korda ja ütleb ühe korra — siis tahan ma ise see aus mees olla, kes tõe ühe korraga välja ütleb: *Ei. Meil ei ole seda võõrast eneste hulka tarvis.*

Kas keegi küsis seal, et kuidas ta meile *võõras* on?

Ametivennad: ma tean küll, et selle koha pealt saab osav tõeväänaja asja segaseks ajada. Kui ta seletama hak-

kab, et see isand, kellest me siin räägime, on ju ometi siitlinna kodaniku poeg ja et ka tema ema oli siitlinna kodaniku tütar ja et ta ise on siin linnas ilmavalgust näinud ja emapiima imenud ja õppima hakanud. Jah: mõni veel hullem tõeväänaja võib ju koguni sellega lagedale tulla, et näiteks m i n a olen hoopis Wismarist siia tulnud, noh, ja Diderik näiteks Kattwijkist, Hollandimaalt, ja Berendt näiteks kuskilt Mecklenburgist, eks ole, ja nõnda edasi. Aga mis see ütleb? Ametivennad, ainult seda, et mitte see ei ole tähtis, kus keegi meister esimese lonksu emapiima on imenud! Mitte see ei ole viimselt tähtis, k u i hästi või halvasti tema oma tööd teeb — jah, ma ütlen: ka mitte see — sest kui tema kuskil hansalinnas või muus niisuguses paigas kas või sellikski vastu on võetud, küll ta siis natuke ikka midagi kokku mõistab lõmberdada — vaid tähtis on see, missugust v a i m u tema enesega kaasa tooks, kui tema meie hulka tuleks!

Ametivennad, mõtelge järele: kas seesinane isand kinnitaks meie hulka tulles meie vana vaba hansalinna ausate amtimeistrite elu ja olemist? Või tooks selle isepäise ja kehki kuningatepalgalise tulek meile ainult segadust ja pahandust kaela — selgetele rahakahjudele lisaks?

Ametivennad! Kui tema t a h a b meie juures selliaastat olla ja t a h a b meile meistritükki ette panna, siis ei saa meie talle seda keelata. Sest sellisid ei ole meie linnas praegu hoopiski mitte nõnda palju, et me saaksime talle ütelda: meie ei või ühtegi juurde võtta. Kui me talle niimoodi vastaksime, paistaks liiga kaugele ära, et see vale on. Aga ma ütlen teile, mida me küll teha saame, kui ta meile viimaks oma meistritüki on ette pannud. Me saame teha, mida me teemegi — kui me arukad mehed oleme: me tuleme asjalikult kokku. Me vaatame tema meistritüki hoolega järele. Me vaeme kõik selle vigadused ja tugevused üle. Ja leiame kokkuvõttes (meie kui asjatundjad!), et vigadusi on tugevustest siiski rohkem. Paraku. Ja et sellepärast on tema meistritükk kõlbmatu.

Ma kuulen, te küsite imeks pannes, et kuidas me selle küll saame kõlbmatuks kuulutada, kui tema ometi nii suur kunstnik on?! Ametivennad — ma pean ütlema: teie hulgas on tõesti nõrgausulisi! Issand Jumal ise lõi inimese — ja ometi on inimene nõnda puudulik ja nõnda täis kuratlikke vigu, et ta ligidalt vaadates mitte kuskile ei kõlba, muidu kui Issanda enese lunastava armu läbi, teadagi. Ja nüüd arvate teie, et seesinane isand Zittoz võib meile meistritüki ette panna, mis on täiuslikum kui Issanda enese meistritükk... Ametivennad, ärge ajage mind naerma!

(Issand Jumal, ma tunnen, et sa oled mind selles võitlemises ise oma vaimuga võidnud, sest paremini kui ma seda praegu sinu abiga tegin, ei oleks ka see pühamees, kelle järgi ma oma hüüdnime saanud olen, neile nõmedatele osanud selgeks teha, kuidas nad peavad oma kassid kaitsma. Ja mis niisama tähtis: ma tunnen selle läbi, et sina ise minu selja taga seisad, kui ma seda kahe otsaga võõramaalast siit tagasi püüan tõrjuda. Nimelt *kahe otsaga*, ütlen ma! Sest kakskümmend aastat on tema pühade meeste ja naiste nägusid maalinud — aga möödunud nädalal on ta sepameister Detersi lõunalauas oma vastaka põue lahti teinud ja pärast kolmandat veinikarikat sinu püha kiriku indulgentsidemüüki *vagaks laadarööviks* nimetanud!

Issand — sa küsid minult, mispärast ma seda sinule räägin, kes sa seda omas kõigeteadmises nagonii juba tead, aga nendele oma ametivendadele ei räägi, kuigi nemad pole seda veel kuulnud. Issand, sellepärast teen ma nõnda, et sina ju oma püha kiriku mõnitamist kindlasti hukka mõistad, aga et ma samal ajal hoopiski ei tea, mida nemad sellest omas südames mõtleksid, kuigi nad sellest kuuldes ainult nohiseksid, nagu ma neid tunnen.)

Ametivennad! Avameelsus on üks Issandale meelepärane asi. Ja sellepärast ma tunnistan: ütelda sellele Zittozi-saksale suu sisse ära, et tema meistritükk meie nõudmis-

tele ei vasta, see nõuab muidugi — khm — teatud otsusekindlust. Ja ma näen juba ette, et seda teil teps ei ole. Paraku. Aga ma näen ka ette — jah, sellest hoolimata, et Issand mind, nagu te teate, õnnetuse läbi mu pahemast silmast ilma jättis — sellest hoolimata näen ma selgesti ette, et meid niisugusele proovile ei pandagi. Meil ei tule iial tarvis tema tööd kõlbmatuks kuulutada. Kui me ainult sõandame tema vastu oma loomuliku nõudmise juurde jääda: täna aasta pärast — kas Neitsi Maarja või Püha Jüri või Püha Veroonika. Pildis või puus.

Siis lööb see värvi- ja veesegaja meie kangekaelse linna peale käega ja me oleme temast Jumala abiga priid.

Prrr... misuke tore Jumala ilm...

18. 10. 1506.

Ooker ja vask ja vase- ja rauarooste ja mesi ja sapp ja veri ja pagan teab mis! Niisuguseid sügiselehti pole ma kakskümmend aastat näinud. Flandria vahtrapuil ja kastanitel mõnikord jõulude paiku. Aga ikkagi luitunumalt kui siin. Isegi Brügge kanalikallastel luitunumalt. Ei tea, miks. Ja Hispaania sügis on hoopis tolmune ja haledalt pruunikashall. Kuivusest muidugi. Aga siin on värvid niiskuse tõttu nii ergad. Selge. Näe, isegi hallitus kangialuse müüri-
 ril on kümmet tooni hahkjast ja sinine ja roheline. Seinad, katused, puud — üks vihmanõretus ja märgusesira. Ja täna lumelörtsi vihmaga segi. Prrr... pool naela räntsa otse kaelarätiku vahele... Pole viga. Hea, et mul see Hinriku ploomivein ihus on. Selle karika peale teeb külm kõdi ainult lusti... Ja kui ilusad naised! Jumala eest: täna on jälle üks ilusate naiste päev. Õieti: terve viimane pool aastat — üks ilusate naiste aeg... (See Hinriku karikas tõuseb mul juba vist sisikonnast pähe!)... Vahi praegu seda plikatki, kes seal Raekoja nurga juurest üle platsi hakkab keksima! Näe, kuidas tal seelikusaba näpus on! Justkui printsessil! Ise on ta muidugi teenijapiiga ja seelik on tal mingist odavast hiiprist, ja tagument võiks tal ju raasuke ahtam olla, vähemalt Valladolidi mõõdupuu jaoks. Aga vahi, kuidas ta hüppab! Nii et ummisking klõpsub ja sääred välguvad! Ja kui sihuke üle lompide kargab — mis paistab siis kõik lompides ära?... Räägi-

takse, et taevatähed olevat ka päisipäeval näha, kui pime-
dasse kaevu vahtida. Prrr... Aga mis see valge's nüüd
on? Ja kes virutab seda pihuga vastu müüre? Rahe! Rahe
tuulehoo pihust. Ohoo... Nagu rebinuks Ilus Isabella oma
pärlikee vihaga pooleks ja virutanuks vastu seinu...
Jaa — seda tuli ette... Tema kuninglik mamma ei tead-
nud sellest aimugi. Jumalale tänu. Muidu oleks mul sulg
sabas olnud silmapilk. Kõige paremal juhul. Halvemal?...
Mine tea... Kui seal ketserite ja juutide ja mauridega
sündida võis, mis sündis... Kes see ikka oleks päri-
nud, kuhu üks võõramaa pintslimees jäi, kui teda äkitselt
poleks enam olnud... Naljakas: inimene — Jumala
loom! Kübe ta pühamat tulukest... Aga Tema Eminent
Torquemada ja kõik ta sellid muudkui puhusid tulukesi
ära (mädade hammaste hais ja küüslaugulehk), muudkui
puhusid tulukesi ära... Ei, see on väär: muudkui süütasid
tulesid... Räägitakse: kümme tuhat kustutatud küünalt...
tähendab kümme tuhat süüdatud autodafeed! Ja kuningas
korjas tuhahunnikuist kulda... Tema Eminent on nüüd
kaheksandat aastat oma Issanda juures... Huvitav, kas
Issand ütles talle aitäh? Kuningas muidugi küll... Aga
ikka veel käib mul judin üle selja, kui ma meenutan ta
nägu, Torquemada oma, tähendab. Sest see oli nii abso-
luutselt harilik nägu, kõhn, halvasti puhastatud prillidega
ja naeratusesega, nagu paluks ta andeks, et näonahk jääb
ta kitsale näole mõnikord ikkagi kitsaks... niisugune
nägu, nagu võiks iga kõige ilmetum kantseleirott kustu-
tada kümme tuhat küünalt... Ja miks ta ei või?... Ja
kellele oleksin mina meelde tulnud?... Isabellale? Hm.

Aga mu kingsepaplika, mu peia, mu neps, mu kudrus-
kael on siiski ilusam. Ka sellest kuningatütrest. Ka sellest
kuningannast. Uskumatu, aga tõsi. Ja mis kõige parem:
tema ligidal võib olla täiesti nii, nagu oled. Täiesti nii,
nagu oled! Issand, kui tore see on: olla nii, nagu oled — ja
pisut iseenesest parem. Sest täpselt niisugune sa oledki...
Ja kui tore on see siitlinna soolane meretuul... Naer tuleb

peale, kui mõelda: minu eas, ja siin karudemaal, ja üks kingsepatütar — ja tõsi!

Aga mis pagana pärast oli ta nii pika näoga? Neljandat päeva juba. Nagu oleksin ma võõraste naiste juures käinud. Ja papa Rump niisama — niisugune nägu ees, nagu kõnniks ta mu matustel. Mis pagan neil oli? Või jälle oldermann, kui ta eile mulle Müürivahe nurgal vastu tuli ja ma ta proua tervise järele pärisin. Hm. Nagu oleks takjanupu kurku neelanud: kōdi on ja klugistama ajab, aga alla neelata ei saa ja välja kõhida ei või... Memling ütles: kunstnik peab olema inimesetundja. Saa neist nüüd aru, mis nendel sees on. Mitte kui midagi ei taipa... Viisteist aastat grandide ja ministrite ja piiskoppide seas, otse õueintriigide pesas. Niisuguse kuninga all, kellest pidi olema kirjutatud — kuidas see oligi...: *Valitseja peab kandma eriti hoolt, et ta selle meelest, kes teda kuuleb ja näeb, polekski muud kui vagadus ja truudus, inimlikkus, ausameelsus ja usk — ning vähemalt üks valitseja on meie ajal olemas, kes ei jutlusta iial muud kui rahu ja truudust — kuigi ta tõeliselt on nii ühe kui teise pärine vaenlane...* Niisuguse kuninga all... Ja kuninganna all, keda kutsuti mitte ainult Kastiilia, vaid ka Võlskuse kuningannaks... Aga ikkagi ei näe ma inimesi läbi. Isegi temast ei saa ma aru, kellega ma varsti tahan altari ette minna. Mis asi teda vaevas? — Kas viimati mitte see käik, mida ma praegu just käin? (Oi, vaata, kui sahvtiliselt roheline sammal üleval Pühavaimu ärklikatusel!)... Kas viimati, jah, mitte see käik?... Narrikene... Aga tark oleks tõesti pisut mõelda, mis ma neile vanameestele ütlen. Tähendab: mis ma ütlen, on klaar. Aga kuidas ma seda ütlen, see võiks mul valmis mõeldud olla. (Pea! See, kes seal praegu Raevoja uksest välja tuleb ja öötsudes trepist alla laskub ja Suure Gilditoa poole hakkab astuma, laiad, natuke äratallatud härjaninasaapad jalas — see pole ju keegi muu kui minu auväärt oldermann!... Oi, kui raskes mõttes ta on! Ma lausa näen läbi ta musta mütsi ja hallikirju

paruka, kuidas ta mõtlemisemasina puust hammasrattad liiguvad... Justkui vanadest kollakatest pässuhammastest põhuveski... (Muuseas: vahel tundub mulle, et vana isa Hieronymos Hertogenboschist, Hollandimaalt, keda ma Hispaanias paaril korral kohtasin, on tõeliselt praeguse aja kõige vägevam maalija. Ja ma olen enese peale vihane, et ma tema jubedaid ja naerma-ajavaid väljamõeldusi mitte üks põrm ei oska järele teha)... Oot, ma aeglustan natuke sammu. Et oldermannionu minust parasjagu ette saaks, kui ta Pikka tänavasse ära keerab. Et ta amti laua taga väärrika posituuri jõuaks sisse võtta. Enne, kui ma tuppä astun ja aupaklikult kummardan ja ütlen... Mnjaa... kuidas ma siis seda neile ütlen?

Et terekest auväärt meistritele. Ja andku Jumal tervist. Ja kui teite tarkus ja lahkus lubab, tahaksin ma Jumala abiga tänasest päevast aasta jooksul kellegi juures teite seast oma kehvapoolset oskust ja kunstitundmist täiendada. Khm. Ja tänasest aasta jooksul, see on Pühaks Luukapäevaks 1507 teitele oma meistritüki sündsäl viisil ette panna. Nagu mind Jumal aitab. Ja Püha Luukas ka. Khm.

Ha-ha-ha-ha-haa! Ma näen selgesti, kui pikad näod mu auväärt vanemad ametivennad selle peale teevad! Sest vean kõigi oma tulevase äia käest tellitud uute saabaste peale kihla: seda vanamehed minult ei oota. Ja nende näod venivad nii pikaks, et mul hakkab nende vaesekeste pärast hirm... Sest kui ma seda venimist isa Hieronymose silma läbi ette hakkan kujutama... uuu...: mu kalliste ametivendade näod venivad ja moonduvad ja lähevad hallikaks, kollakaks, lillakaks, rohekaks, ma ütleksin — häbematuult rohekaks, ja vaod nina ja suunurkade vahel süvenevad ja tumenevad... Kõrvalestad omandavad nahkhiiretiibade kuju, juuksekarvad juuksetuustides liituvad lillivarteks ja varte otsas puhkevad öitsema naljakad asjad: üks pooliti kaesse kasvanud silm, nurgas krokodillipisar, üks kaheksat koiba pidi öielehtedest võrsuv vähk,

ööbikutiiivad seljas . . . Jah, kui ma seda niimoodi ette kujutan, läheb see mul ludinal korda. Aga kui ma seda maalima hakkaksin, ebaõnnestuks kõik. Sest kõik, mis isa Hieronymose piltidel jubedusejudina ja naeru ühekorraga peale ajab, läheb minu käes helgeks ja tõsiseks nagu nõiduseväel . . . Kõigil mu rüütritel on ausate poiste näod . . . Mu kõige paremad vanamehed on mu kadunud isaga ühte nagu (näiteks mu don Guevara), ja mu printsessid ja madonnad ja pühad naised näevad välja, nagu oleksin ma neid kõiki armastanud . . . Ei tule praegu meelde, kes tont see Itaaliamaalt tulnud Brüsseli teravkeel oli, kes mulle just enne mu kojusõitu rääkis . . . Firenzes pidi üks Urbino noormehevooster kuulsaks saanud olema, ma ei mäleta, kas Miikael või Gaabriel nimi (see tuleb sellest Hinriku veinist, teadagi) . . . Ja see poiss pidi paljude arvates kohutavalt ilusti maalima — aga targemate kunstitudjate meelest pidi ta ainuke voorus olema see, et ta pildid pidid olema just nagu elusast roosast lihast . . . Ja kui ma nüüd omaenese konterfeide peale mõtlen, on mul mure, et ka nemad on liiga selle Miikaeli või Gaabrieli moodi tehtud . . . Aga nõnda nagu Hieronymos teeb — nagu Lucifer teeb — nõnda ma ei oska . . . See vana põnev linnuhirmutis Hieronymos, kes ise nägi välja nagu mullust põldu ununud rukkiahk — tuul poole ära viinud ja vihm poole valgeks ja mustaks uhtunud . . . Jah, niiviisi öelda oskan ma seda küll: aga kui ma teda maalida püüaksin, ei tuleks see mul välja. Kõik, mis ma teen, läheb mu käes tõsiseks ja kirkaks ja selgeks . . . See on Memlingi käsi mu peal — ja mu enese loomus mu sees . . . Eeh, kui ma nüüd sellest oma vanast hallist linnast ning ta ookri- ja vaserooste- ja verekarva sügiselehtedest kinni saaksin, et mul viimaks ehk korda läheks kiledam ja karusem olla, kui ma olen olnud . . . Olla, mis ma ehk olen . . . Selle nimel tasub ju ometi alustada millegagi, mis ma ei ole! Oi seda Hinriku ploomi veini — mu varbad külmetavad ikka veel, aga mu süda on naeru täis . . . *Nagu mind Jumal aitab. Ja Püha*

Luukas ka. Khm. He-he-he-he-hee... Mu kallid pikanäolised ametivennad vaatavad üksteise otsa ja köhatavad ja rögistavad, ja ükski ei mõista midagi öelda. Kuni ühe silmaga oldermann (kellel millegipärast on kõige pikemaks veninud nägu) viimaks neelatab ja ühmab: mmm-mnjaa... kui see on tõesti sinu tõsine nõu ja tahtmine, siis...

Ja siis me räägime meistritükist. Ma ütlen neile viisakalt, et tahaksin teha selle puust. Nad silmitsevad mind üllatusega. Sest maali korral tunneksid nad end märksa sandimini, ja nad teavad, et see on minulegi teada. «Ja mispärast puust?» küsivad nad igikahtlustavalt, ja nende pleekinud silmad lähevad kissi ja nende kitsad huuled muutuvad habemenoavahedusteks kriipsudeks ja nende paksüküünelised jäigad, vanade peitliarmidega käpad tõmbuvad igaks juhuks konksumale. Ja mina vaatan neile oma kõige avalama pilguga silma ja ütlen: *Sellepärast, siitlinna auväärt meistrid, et ma tean, et kujuvoolimise kunst on siitlinna meistrite kõige tugevam, aga minu kõige nõrgem oskus.* Ja ma ei valeta ju mitte põrmugi. Kuigi ma moonutan proportsioone. Või ütlen midagi, mille mõjul nemad omas mõttes neid moonutavad. Aga mis siis? Nii-sugune enesekaitse peab mulle lubatud olema. Mu kudruskaela ja selle halli linna ja kõige nimel, mis mulle kallid on.

Kui me oleme tammepuu peale kokku leppinud, avaldama alandlikult soovi teha kas Neitsi Maarja või Püha Veroonika. Nad on puu asjas mulle vastu tulnud (mitte minu pärast, muidugi), ja nüüd on nende vastutulelikkus ammendatud. Nad raputavad raskelõualisi päid ja ütlevad: olgu see siiski Püha Jüri. *Quod erat demonstrandum.* Sest ausalt ütelda torkasid mulle äsja mõned mõtted pähe — nimelt Püha Jüri koha pealt. Jah, mõne silmapilgu eest — kui ma vaatasin, kuidas mu kallid oldermann seal kõndida tuiab...

Naljakas: mind ajab see kõik lihtsalt naerma. Aga mu

kudruskaela tegi see kurvaks. Seesama ju oli, mis teda vaevas. Nüüd viimaks saan ma aru küll. Ja imelik: see ei tee siin mitte ainult temale tuska. Hinrikul oli ju ka nagu peas nagu surnuaia värav. Kui ta minuga karika põhjani võttis, enne kui ma tulema hakkasin... Nagu rebiks see käik mul tüki küljest... Narrid — ise on nad vaba hansalinna pürjerid ja uhked mis hirmus, et neil kuningaid kukil pole... Aga viisteist aastat kuningatele koogutada nagu mina — see on nende meelest nähtavasti loomulik asi. Ja nende oma tsunftimeistritele kummardus teha on solvav alandus... Häh... *Lubage küsida, mis vahet seal on?* Oh, ma pean tunnistama: ma küsisin mõnikord lausa mõnuga oma katoliiklikult kuningalt Ferdinandilt, kas ma pean maalima ta jalapadja tupsud lillaks või roheliseks, ja vaatasin siis, kuidas ta seda riikliku tähtsusega küsimust vaagis... Ja muuseas: niisuguse küsimuse puhul valis ta pärast põhjalikku mõtlemist alati ühe või teise. Iial ei öelnud ta: otsusta ise. Aga iial ei mõelnud ta ka midagi kolmandat välja. Selles ilmneb minu meelest kogu kuningliku mõtlemise mõõt... Muidugi: kõik kuninglikud persoonid ei tarvitse olla kunsti asjas mühakad. Isabella näiteks ei olnud (ma mõtlen esmajoones mammat). Aga tema oli jälle muidu igavene madu. Ja ikkagi pidasin ma tema juures üksteist aastat vastu. Ja ta nimetas mind tagaselja — kuidas see oligi...: *Ühe antvärgivõsu kohta erakordselt nõtkeks poisiks*... Kui see ei võtnud mul tükki küljest — miks ei peaks ma siis võima Tallinna meistriemandate vastu natuke aupaklik olla? Nad ei lõhna nii hästi. Nende piiratud olek on jämedam. Nad ei hüüata itaalia keeles *O Dio mio!*, mis kõlas nagu kuninglik peoleolaul... Kujudest ja piltidest teavad nad vähem kui tema. Aga selle eest on nad neist ka täiesti vait. Nemad ei tule mulle targutama värvitoonide seostest *belleza* ja *grandezaga*... Nende vanamehed muidugi tulevad küll... Aga miks ei peaks ma võima neid aupaklikult ära kuulata ja tänada õpetlikkude sõnade eest? Kui ma ometi olen

kõik Ferdinandi ja Juani ja Henry seitsmenda ja oma vahva hertsog Philippi jutud ära kuulanud ja neile nende tähelepanu eest tänu ütelnud? Jeesuke — et seda traagiliselt võtta, peaks seda ju tõsiselt võtma... aga see ajab ju naeru peale!

(Oot — mis rahvasumm see sealt Pikka tänavat üles tuleb? Õigus: Oleviste ennelõunamissalt. Näe, vaekad pürjerid ja nooremad pürjerid, papad ja pojad, lühikestes karuskraestes voltmantlites, sametbarettidega, ja pürjeriprouad pikkades palitutes toredate puhvjuustega, ja õhetavapõsised pürjeritütred, kes käisid pühakujude varjust poisse piilumas ja endid vahtida laskmas... Nüüd pööravad mõned vanamehed hulga seast vasakule ja astuvad Kanuti uksest sisse. Nii kaugelt ma neid ära ei tunne, aga küllap needsamad, kelle ette ma just olen minemas...).

Aga Püha Jüri asjus tuli mulle tõesti mõte... kuidas ma ta nendele teen... Mitte ratsa, nagu teda sageli tehakse. Nagu teda Notkegi on Stokholmi Storkyrka jaoks teinud. Ei. Ma ei hakka jändama hobusega. Hobune käib seal ainult ilu või harjumuse pärast. Ma panen Püha Jüri püsti otse lohe turjale seisma. Ja mitte õndsusest hardana, äraolevana, pühana, taevasena, nagu teda vanasti tehti ja sageli tänini tehakse. Ja mitte ka jõust ja pingest ja musklistest pakatavana, nagu vanad kreekklased teda ehk teinud oleksid. Minul peab ta olema hästi rahulik, hästi inimlik, jah — hästi minulik, söandaksin ma öelda. Õigus: ma teen talle iseenese näo. Selle kitsa ja natuke kondise, veidi kibeda ja pisut lõbusa — ja raasuke kurva. Selle sarnaka ja kergelt umbuskliku talupojanäo — ema poolt näo, mis mul on. Ja needsamad oma tõmmukad kräsujuuksed, lühikese häbemata Valladolidi õukonnasoengu voolin ma talle pähe. Oi — ma näen teda juba päris selgesti... Ta seisab lohe turjal odale toetudes. Aga oda pole ta käes mitte niisugune niitpeenike kiir, mis peab ta vaimujõudu tähendama. (Ma olen säherduse odaga Pühasid Jürisid küllalt näinud). Ja oda ei pea olema ka mitte tõeline oda, millega vaenlane

maha lüüakse. Oda peab olema mu käes — Püha Jüri käes, tahtsin ma ütelda — pigem lihtsalt nagu rännukepp, millega lohe möödaminnes on kõhuli surutud. Ma võiksin seda oda — Püha Jüri võiks seda oda, tahtsin ma ütelda — isegi vasakus käes hoida: nii möödaminnes on lohe kõhulisurumine sündinud... Selles hõlpsuses oleks küll teatud eputamine sees — aga eputamine julgusesaamise ja julguseandmise nimel, eputamine taevaste jõudude üleolekuga lõppude lõpuks... Muidugi: odaots on tunginud lohele selga, sügavamale või vähem sügavale, Jumal teab... Ja mis tähtsust sellel ongi? Kui lohe ometi edasi elab ja kui teda ikka ja jälle maha peab vajutama, alati ja igal pool... Aga parema käe tõstan ma — tõstab Püha Jüri, tahtsin ma ütelda — silmade kohale päikesevarjuks. Sest lohe on küllaldaselt maha surutud, et temast üle astuda, ja Püha Jüri ei mõtle enam lohest, vaid vaatab ettepoole... (Jumala eest — kui ilus see tänav niimoodi on! See munakiviprügitus nagu hallikatest ümarikkudest kivilainetest jõgi. Need helehallist paekivist etikud vappide ja kivipinkidega. Uksed nagu mängukirikute portaalid kiviturpadega, mis meenutavad orelivilesid. Hallid müürid. Sügislehtede sadu üle müüride. Katuste punased kolmnurgad ridamisi. Oleviste rohelisekirju torn. Pilved tihked nagu sinakas sulalumi. Päike, mis oma oda pilvest läbi torkab... Maalida see tänavavaade... ja esiplaanile mu kudruskaela nägu. Üsna ette. Suudlemislähdusse...)

Ja ma tean ka, kuidas ma teen lohe. Ta pole sugugi üle-määra hirmus. Ta pole üldsegi nahkhiiretiivuline ja krokodillinäoline. Aga ta ei pea olema ka hale või naeruväärne. Ei kuratlikult vägev ega tõpralikult armetu. Vaid paraja sõnni tugevune. Paraja *corrida*-härja mõotu. Iga-tahes peab teda tõsiselt võtma. Ta on kõhuli või õieti rinnuli maas, tagumik püsti. Pea poolt otsast natuke nagu koer. Nagu vihane ja kokkunud krants. Tagant nagu Leviaatan, käpad harali... Nagu laiad, natuke äratalla-

tud härjaninasaapad... Muuseas: vasakut külge ja näo-
poolt (kaasa arvatud silm) ei pruugi ma viimseni välja
teha. Need jäävad ju kuju ülesseadmisel vastu seinä, eks
ole... Aga kui ma teda praegu pöörän ja selja tagant sil-
mitsen, näen ma lohe jämedail tagakäppadel ta päratu laia
ja lagedat tagumikku — ja otsustan: selle keskele teen ma
erilise mõnuga toreda sõõrümarguse augu... Mistarvis?
ei tea. Aga teen. Niisama. Võib-olla salamõttega, et olgu
see minu signatuur...

Ahaa: nüüd keerab ka oldermann Kanuti uksest sisse. Ja
missalised kõnnivad minust mööda oma taldade kobina ja
riiete kahina ja kõneluskatketega ja muskuse- ning vaigu-
seebilõhnaga. Ja siis on tänavavaade jälle kõiges aredu-
sena ees.

Ma silmitsen seda nii, et silmamunadel hakkab valus.
Ma tahan seda igavesti mäletada. Ma tahan seda maalida.
Oma peia, oma nepsu, oma kudruskaela, oma naise taga-
plaaniks. See peab olema esimene pilt suurest sarjast.
Keegi pole seda tellinud. Ükskõik. Ma ei tea, mis nimesid
need pildid kandma hakkavad: Püha Cecilia, Püha Kata-
rina, Püha Brigitta, Püha Monica. Ükskõik.

Oi pagan... ma olen ju Kanutist juba tükk maad mööda
tulnud. Siin, Oleviste kohal, pöördub tänav veidi vasakule
ja siin ongi see päris õige paik. Just siit avanebki see päris
õige vaade: Oleviste otsa ja vastasmajade vahelt hakkab
Suur Rannavärv oma tornidega paistma. Munakivide jõgi
voolab otse alla värvasse ja lahtisest värvast välja. Otse
värvasse. Otse välja. Otse sinihalli merre. Sinihall meri
kumendab läbi kahe lahtise värvava. Üks kauge kallas
on aimata sealpool sinihalli merd, pärlendavröske mereõhu
taga. Ja ma näen seda kõike — ma ei saa aru, kas läbi
päikesehämu, mis voolab tihketest lumistest pilvedest, või
läbi päikesesäbru mu kudruskaela päikesekarva juustes.

Ma vaatan seda veel ja veel. Ja nüüd pöörän ma ümber.

Ma jõuan siia tagasi tulla küll ja küll. Vaadata. Neelata.
Süveneda. Mäletada. Maalida. Kui ma olen oma Püha

Jüriga ühel pool. Ja kui neiu Rump on proua Sittowiks saanud. Ja kui linn on minu omaks saanud, nagu ta peab olema.

Praegu kõnnin ma kergel sammul Kanuti-gildi ukseni ja võtan koputi pihku. Mu varbad ei külmeta enam. Mu sisekond on soe. Mu süda on naeru täis. Ja mu pea on selgem kui selge.

Ma teen neile kummarduse. Ma ütlen aupaklikult: *Kui teite lahkus lubab...* Ja nende lahkus lubab seda. Nii paadunud nad pole, et nad söandaksid keelduda. Ja siis teen ma oma Püha Jüri valmis. Mitte kuidagimoodi, mitte üleöla, vaid mõnuga. Sest mis on Pühal Jüril õieti nendega tegemist?

Ja kui mu meistritükk tegelikult juba valmis on (kuskil Berendti või Snitker juuniori töötoa nurgas), kutsun ma viisakalt oldermanni ja beisitserid seda vaatama, enne kui ma selle amtile lõplikult ette panen, ja küsin nende käest kõige tähelepanelikuma näoga: ütelge, auväärased, kas ma pean tema raudrüü vöö üle kuldama või üle hõbetama? Või värvima siniseks või punaseks?

Neil on nii mõnus seda arutada. Ja nii hea meel ütelda mulle oma otsus.

Ja minul ei võta see tõesti tükki küljest.

Kop-kop-kop-kop.